

การพัฒนากิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ Development Art Activities for Children with Learning Disabilities

ดารานี รานวัฒน์¹ และเกษร ชิตชาเรี๊ย²

Daranee Tanawat¹ and Keasorn Thitacharee²

¹นักศึกษาหลักสูตร ศศ.ด.ศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยนเรศวร

²รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาการศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ktdaranee@kmitl.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 2) เพื่อประเมินผลกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนศิลปะ และผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ต่อกิจกรรมศิลปะ กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ชาย-หญิง อายุระหว่าง 8 ถึง 12 ปี จำนวน 17 คน ครูผู้สอนศิลปะเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการเริ่มต้นสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย การรับรู้ สุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยทดลองกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยกลุ่มประชากรตัวอย่างต้องผ่านการทำกิจกรรมศิลปะทั้งหมด 4 กิจกรรม อันประกอบด้วย 1) กิจกรรมวาดเส้นระบายสี 2) กิจกรรมปั้นดินน้ำมัน 3) กิจกรรมภาพพิมพ์เศษสุด 4) กิจกรรมการประดิษฐ์สิ่งของ

ผลการศึกษาวิจัยทดลองพบว่า การพัฒนากิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ พัฒนาการเริ่มต้นโดยตามทฤษฎีของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Victor Lowenfeld) กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ผ่านการทำกิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ มีพัฒนาการการเริ่มต้นโดยมีระดับคะแนนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมุติฐานงานวิจัยที่ตั้งไว้ สำหรับประเมินผลกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญก่อนเรียนกิจกรรมศิลปะมีผลคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการการเริ่มต้นโดยที่ระดับปานกลาง หลังเรียนกิจกรรมศิลปะมีผลคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการการเริ่มต้นโดยที่ระดับมาก การวัดระดับความพึงพอใจของกลุ่มประชากรตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมศิลปะที่พัฒนาขึ้น มีคะแนนความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนา กิจกรรมศิลปะ เทคนิคการพัฒนาทางการเรียนรู้

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop activities for Learning Disability children, 2) to evaluate art activities for Learning Disabilities children, 3) to study satisfaction of art teachers and Learning Disabilities children's parents with art activities. The sample group for this research were Learning Disabilities children which age between 8 to 12 years old by using the purposive sampling 17 people, art teachers who teach those art activities and Learning Disabilities' parents in order to compare the growth development on intelligence, emotion, social, body, sense, aesthetics and creation which occur from operation research for Learning Disabilities children on art activities. The sample group must passed all 4 art activities which included 1) drawing and painting activity, 2) clay and molding activity 3) printmaking activity and 4) creation and invention activity.

According to the result of this research, showed development of activities for Learning Disabilities children (Victor Lowenfeld's theory about growth development), that the sample group who passed all art activities had growth development in higher score at the statistical significant level of 0.05 which accorded to the research proposal. The evaluation of art activities for children with Learning Disabilities found that a

significant difference between before studying art with an average development rate of growth at a moderate level and after studying art with an average development rate of growth at a high level. Measuring the level of satisfaction of the group sample on developed art activities has satisfaction rating in high level.

Keywords: Development; Learning Disabilities; Art Activities

1. บทนำ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทุกด้าน ทั้งสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย การรับรู้ สุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมและช่วยพัฒนาชาติให้เกิดความเข้มแข็ง ทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับผู้เรียน คือ ไม่ใช่หลักสูตรปกติ และหลักสูตรพิเศษ ในประเทศไทยมีการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กในวัยเรียน เมื่อ พ.ศ. 2487 ในรูปแบบของโรงเรียนเฉพาะ ต่อมาใน พ.ศ. 2500 ได้มีการจัดในรูปแบบของการเรียนร่วมระดับปฐมศึกษา ปัจจุบัน การจัดการศึกษาจะคำนึงถึงเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกประเภทและเน้นเรื่องการเรียนร่วม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disability) หรือ LD สาเหตุมาจากการบกพร่องของกระบวนการทางจิตวิทยาขั้นพื้นฐาน (Basic Psychological Process) ที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจ เกิดความยากลำบากในการใช้ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการให้เหตุผลหรือทักษะทางคณิตศาสตร์ จึงทำให้ความสามารถในการรับรู้ การเรียนรู้ การแปลความข้อมูลที่ได้รับไม่มีประสิทธิภาพเหมือนเด็กปกติทั่วไป จึงแสดงออกมากให้เห็นเป็นความบกพร่องทางด้านการเรียนรู้ ซึ่งเด็กคนหนึ่งอาจมีความบกพร่องมากกว่าหนึ่งด้าน และยังส่งผลต่อความบกพร่องด้านอื่นๆ เช่น ความบกพร่องทางการเคลื่อนไหว ความบกพร่องในการพูดหรือการสื่อสารช้า ความบกพร่องด้านพฤติกรรม คือ การพูดติดอ่าง ไม่เข้าใจในตัวเอง ไม่สนใจความเป็นระเบียบ ไม่ชอบอ่านหน้า ไม่ค่อยแปรปองพัน ไม่ฟังครู่สอนและรับคำสั่งของครู สนใจสิ่งแวดล้อมที่มารบกวน และบางกรณีมีพฤติกรรมก้าวร้าว ความบกพร่องดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้เด็กไม่สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียมกับเด็กทั่วไป แต่เนื่องจากผู้เรียนมีร่างกายและจิตใจไม่เท่าเทียมกับเด็กปกติ ผู้สอนจะต้องพัฒนาวิธีการสอนและกิจกรรมให้ผู้เรียนมีความสนุก สนใจผูกพัน และสามารถทำได้เช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป การจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากการสอนตามปกติ แต่ผลที่ได้สามารถได้ครบ

ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ คือ การใช้กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ มีผลที่สูงขึ้นต่อพัฒนาการ การเรียนรู้ โถของเด็ก การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กจะทำให้เด็กได้รับการฝึกการเคลื่อนไหว การพัฒนาล้านเนื้อ การใช้นิ้ว มือ สายตา ให้ทำงานประสานกันได้เป็นอย่างดี ศิลปะช่วยพัฒนาพื้นฐานในชีวิตประจำวันเด็ก การเล่นจะช่วยให้เด็กมีความสุขในการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ด้าน สนุกสนาน การทำงานศิลปะ ได้กิจกรรมสุขจากการสังเกต การใช้จินตนาการ เป็นการเตรียมประสบการณ์พื้นพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีในการเรียนรู้ ศาสตร์อื่นๆ [1] ศิลปะช่วยพัฒนาสติปัญญา เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้ การเรียนรู้ การคิดหาเหตุผล การแสดงออก ศิลปะที่เด็กแสดงออกจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงระดับสติปัญญาโดยการวิเคราะห์ข้อมูลบวกความคิดและจินตนาการแล้วสังเคราะห์ถ่ายทอดออกมายัง สี สันรูปทรง ฯลฯ การสร้างงานศิลปะจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ศิลปะยังส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์ และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย ได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สุนทรียภาพ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง และการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากการแสดงออกทางศิลปะ และศิลปะยังส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่นการเล่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น เมื่อแบ่งกลุ่มงานประดิษฐ์ เด็กมีโอกาสแสดงความรู้สึกตามความต้องการของตนเอง การแบ่งปัน การรับผิดชอบ และเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี [2]

การจัดกิจกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทุกด้าน ตามที่ควรจะได้ ถ้าได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธีแต่เยาว์วัย จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องวางแผนการสอนและเป็นผู้เร้าให้เด็กสนใจ เกิดความต้องการที่จะทำ สังเกต แนะนำ ช่วยเหลือให้เด็กได้แสดงออก และสร้างสรรค์ตามศักยภาพ และพัฒนาการด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย สำหรับเด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ต้องใช้การสอนแบบพิเศษ เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบศักยภาพของตัวเอง ให้ได้ ผู้เรียนมีความสุขกับการเรียน เห็นคุณค่า เจตคติ สมานังก์จะเกิด การแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ และท้ายที่สุด

กีสามารถพัฒนาตัวเองได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จนสามารถช่วยตัวเองได้ ไม่เป็นภาระของผู้อื่น เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ต้องใช้เวลา และการเสริมกำลังใจ มนุษย์ทุกคนต้องการประสบความสำเร็จ การยอมรับ สามารถอุ่นร่วมกับผู้อื่นได้ในครอบครัว ในชุมชน ในสังคม โดยไม่รู้สึกแตกต่าง หากสามารถหาเลี้ยงชีพได้ก็จะปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ เมื่อครูสามารถช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการศึกษา เล่าเรียน และการทำงาน ก็จะเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนมีความสุขและสนุกสนานกับการทำงาน ในที่สุดเขาก็ประสบความสำเร็จ และทำได้ ส่งผลต่อความสามารถในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ของเด็ก

ดังนั้นกิจกรรมศิลปะถือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้เด็กได้ฝึกใช้ประสพสัมผัสของตาและมือ ได้แสดงออกและถ่ายทอดความคิดภายนอกของเด็กออกมาด้วยกิจกรรมศิลปะ เช่น การวาดภาพ ระบายสี การพิมพ์ภาพ การปั้น การประติษฐ์ผลงานที่ทำได้ จะเป็นกำลังใจ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้เรียนผูกพันกับการเรียนเพาะสุนกสนานเพลิดเพลินและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ดังทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของวิคเตอร์ โลเวนเฟล์ด [4] กล่าวว่ากิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้กระบวนการทำงานและรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมทั้งท้อหันให้เห็นพัฒนาการหรือการเจริญเติบโตทางด้าน สติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย การรับรู้ สุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ การศึกษาการพัฒนา กิจกรรมศิลปะทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ให้พัฒนาตามธรรมชาติ สนใจไม่เบื่อหน่าย และมีความสนุกสร้างความพึงพอใจ ส่งผลต่อพัฒนาการในด้านที่บกพร่อง สามารถอ่านออก เขียนได้ และการคิดคำนวณที่มีประสิทธิภาพขึ้น พัฒนาการได้ตามวัย ทำกิจกรรมได้ เช่นเดียวกับเด็กทั่วไป เพื่อที่จะเป็นพื้นฐานที่ดีในการเรียนรู้ ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ต่อไป และเป็นพื้นฐานในการเรียนต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนา กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

2.2 เพื่อประเมินผล กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

2.3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนศิลปะ และผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ต่อ กิจกรรมศิลปะ

3. สมมติฐาน

กิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ มีพัฒนาการการเจริญเติบโตสูงขึ้น

4. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้นนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยพัฒนาการเจริญเติบโตของเด็ก เหตุผล เหตุผล ทั้งพัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านอารมณ์ พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านการรับรู้ พัฒนาการด้านสุนทรียภาพ และพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้เป็นกรอบแนวคิด ตามวัตถุประสงค์

1) การพัฒนา กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

2) การประเมินผล กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และ

3) การประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอน และผู้ปกครองของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ต่อ กิจกรรมศิลปะ

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยแบ่งขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาการพัฒนาการเจริญเติบโตของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ขั้นตอนในการศึกษาผลการทดลองใช้ กิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาการเจริญเติบโตที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยมีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ดังนี้

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ชาย-หญิง อายุระหว่าง 8-12 ปี ศูนย์การศึกษาพิเศษเขต 1 จังหวัดนครปฐม นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โรงเรียนหนองแวงพิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา ครูผู้สอนศูนย์การศึกษาพิเศษ และโรงเรียนหนองแวงพิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา และผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ภายในศูนย์การศึกษาพิเศษ และโรงเรียนหนองแวงพิทยาคม

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

2.1 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ชาย-หญิง อายุระหว่าง 8-12 ปี ศูนย์การศึกษาพิเศษเขต 1 จังหวัดนครปฐม จำนวน 13 คน

2.2 นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โรงเรียนหนองแวงพิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 17 คน

2.3 ครูผู้สอนศูนย์การศึกษาพิเศษ ผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ จำนวน 8 คน

2.4 ครูผู้สอนโรงเรียนหนองแวงพิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 4 คน

2.5 ผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ภายในศูนย์การศึกษาพิเศษ และโรงเรียนหนองแวงพิทยาคม จำนวน 6 คน

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดกิจกรรมศิลปะ แบบสังเกตพฤติกรรมของเด็ก บกพร่องทางการเรียนรู้ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนา กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ แบบประเมินผลกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ แบบวิเคราะห์ผลการใช้ กิจกรรมศิลปะและพัฒนาการเริ่มเดินต่อ และแบบประเมิน ความพึงพอใจของครูผู้สอน ผู้ปกครอง ต่อกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนเป็นระดับ

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมจากการศึกษาข้อมูลด้านจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำรา วารสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ กิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็ก แนววิถีทางคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการรับมีภารณ์ ผู้อำนวยการ ครูผู้สอน ศูนย์การศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิเศษ เขตการศึกษาที่ 1 จังหวัดนครปฐม จำนวน 3 ท่าน เขตการศึกษาที่ 3 จังหวัด สงขลา จำนวน 3 ท่าน เขตการศึกษาที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 ท่าน เขตการศึกษาที่ 9 จังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 ท่าน โดยเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การบันทึกภาพ และเสียง โดยระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นระยะเวลา 1-4 สัปดาห์ และการนำกิจกรรมศิลปะไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ศูนย์การศึกษาพิเศษเขต 1 จังหวัดนครปฐม เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินผลของ กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ จากนักเรียนโรงเรียนหนองแวงพิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา

จำนวน 17 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลนำมาเปรียบเทียบผล การเรียนของปีการศึกษา 2556-2557 เปรียบเทียบกับการประเมินผลการใช้กิจกรรมศิลปะ ปีการศึกษา 2558 โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 1 ภาคการศึกษา ภาคเรียนที่ 1/2558 ระยะเวลา 8 สัปดาห์ โดยมีกิจกรรมศิลปะ 4 เรื่อง 8 กิจกรรม ซึ่งใช้เวลาทำการ 30 นาที และให้ครูผู้สอนและผู้จัดร่วมกันประเมินผลในการทำกิจกรรมของเด็ก เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ในขั้นต่อไป

3. เก็บรวบรวมจากแบบประเมินความพึงพอใจ จากครูผู้สอน และผู้ปกครองของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ต่อ กิจกรรมศิลปะ โดยเก็บจากการให้ครูเป็นผู้ประเมินจากการนำกิจกรรมไปสอนกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และให้ผู้ปกครองร่วมสังเกตการทำการ ประเมินความพึงพอใจของกิจกรรมศิลปะจากการร่วมสังเกต การทำการ ประเมินความพึงพอใจของกิจกรรมศิลปะจากการร่วมสังเกต การทำการ

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การประเมินผลของกิจกรรมศิลปะ และการประเมินความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยนำวิเคราะห์เป็นร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test

6. ผลการวิจัย

6.1. การพัฒนา กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ในการพัฒนา กิจกรรมศิลปะ เกิดจาก การทดลองกับกลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยอาศัยหลักทฤษฎี พัฒนาการทางศิลปะของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Victor Lowenfeld) ซึ่งช่วยพัฒนาการเริ่มเดินต่อ ห้องพัฒนาการ ด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านอารมณ์ พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านการรับรู้ พัฒนาการ ด้านสุนทรียภาพ และพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนา กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยแบ่งกิจกรรมเป็น 4 กิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1 วัดสั่นสะบัดภายนอก ภาระทางภาพและต่อเติมภาพ โดยเรื่องราวมาจากนิทานเรื่องเปิดกับพริวิเชษ และนิทานเรื่องกบเลือกนาย มีวัตถุประสงค์ ให้เด็กได้มีอิสระในการคิด จินตนาการ เพื่อกระตุ้นการรับรู้การใช้สี การควบคุมกล้ามเนื้อมัดเล็กในการวาด การประสานระหว่างมือ กับตา การหยิบจับอุปกรณ์ การมีส่วนร่วมในการควบคุมอารมณ์

дарณี ธนาวัฒน์ และเกษตร ชิตะจารี
วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2559

รูปที่ 1 กิจกรรมวาดเส้นริบายน้ำ และการต่อเติมภาพของนักเรียนโรงเรียนหนองแรงพิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา

รูปที่ 3 กิจกรรมภาพพิมพ์เคลือบสุดของนักเรียนโรงเรียนหนองแรงพิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา

กิจกรรมที่ 2 ปั้นดินน้ำมัน ปั้นรูปสัตว์ และปั้นประglobเป็นเรื่องราว จากนิทานเรื่องเปิดกับพรวิเศษและเรื่องกบเลือกนาย มีวัตถุประสร์เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมัดลึกของเด็ก และการสร้างจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม ฝึกการใช้สมาร์ทในการจดจำต้นแบบ ควบคุมอารมณ์เกิดความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ ได้สังเกตสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว

กิจกรรมที่ 3 ภาพพิมพ์เคลือบสุด จากวัสดุธรรมชาติ และใช้น้ำมือ มือ ฝ่ามือ โดยนำน้ำจากนิทานเรื่องสุนขกับก้อนเนื้อ และเรื่องของวนกับงูเห่า วัตถุประสร์เพื่อให้เด็กเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ การปฏิสัมพันธ์ของการทำงาน การทำให้เด็กได้สัมผัสกับผิวของวัสดุธรรมชาติและลวดลายที่เกิดจากวัสดุธรรมชาติ และน้ำมือ มือ เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกายการเคลื่อนไหวร่างกาย การทำงานประสานกันระหว่างมือกับสายตา

รูปที่ 2 กิจกรรมปั้นดินน้ำมันของนักเรียนโรงเรียนหนองแรงพิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา

รูปที่ 4 กิจกรรมประดิษฐ์สิ่งของของนักเรียนโรงเรียนหนองแรงพิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา

6.2 ประเมินผลกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยการประเมินก่อนและหลังเรียนนักเรียนโรงเรียนหนองแรงพิทยาคม จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 17 คน โดยแยกเพศ คิดคณะเป็นร้อยละ โดยเพศชายจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 94.11 และเพศหญิงจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.88 ประเมินผลกิจกรรมศิลปะกับพัฒนาการเจริญเติบโตทั้งด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านร่างกาย ด้านการรับรู้ ด้านสุนทรียภาพ และด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีผลการประเมินเบรียบเทียบคณะก่อนและหลังเรียน มีผลดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที่ (T-Test) ของการพัฒนาการเจริญเติบโตที่มีต่อกิจกรรมศิลป์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

พัฒนาการเจริญเติบโต	ผลการประเมิน				
	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
ด้านสติปัญญา	3.12	0.51	3.88	0.60	8.67*
ด้านอารมณ์	3.48	0.50	3.91	0.42	10.32*
ด้านสังคม	3.52	0.50	3.87	0.33	9.13*
ด้านร่างกาย	3.76	0.43	4.27	0.44	11.79*
ด้านการรับรู้	3.56	0.49	4.04	0.43	9.00*
ด้านสุนทรียภาพ	3.52	0.50	3.97	0.36	8.33*
ด้านความคิด	3.61	0.48	4.21	0.42	10.80*
สร้างสรรค์					

จากการที่ 1 พบว่า พัฒนาการเจริญเติบโตของเด็ก จากการทำกิจกรรมศิลป์หลังเรียนมีระดับพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังนั้น โดยพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งสรุปได้ว่ากิจกรรมศิลป์สามารถส่งเสริมพัฒนาการเจริญเติบโตของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น

6.3 ความพึงพอใจของครูผู้สอน ผู้ปกครอง ศิลป์เด็ก ที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ต่อกิจกรรมศิลป์ โดยแบ่งความพึงพอใจตามพัฒนาการเจริญเติบโตทั้งพัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านอารมณ์ พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านการรับรู้ พัฒนาการด้านสุนทรียภาพ และพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยคิดคะแนนเป็นค่าเฉลี่ยดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อกิจกรรมศิลป์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

พัฒนาการเจริญเติบโต	ผลการประเมิน		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
พัฒนาการด้านสติปัญญา	4.28	0.57	มาก
พัฒนาการด้านอารมณ์	4.28	0.58	มาก
พัฒนาการด้านสังคม	4.06	0.54	มาก
พัฒนาการด้านร่างกาย	4.31	0.56	มาก
พัฒนาการด้านการรับรู้	4.23	0.53	มาก
พัฒนาการด้านสุนทรียภาพ	4.45	0.56	มาก
พัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์	4.43	0.53	มาก

จากการที่ 2 พบว่าครูผู้สอนจำนวน 12 คน มีความพึงพอใจต่อ กิจกรรมศิลป์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ประเมินจากพัฒนาการเจริญเติบโตอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก โดยความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในพัฒนาการด้านสุนทรียภาพค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.45 ($\bar{X} = 4.45$) และพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.43 (\bar{X}

$=4.43$) ระดับความพึงพอใจมาก กิจกรรมศิลปะสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น

ตารางที่ 3 แสดงการประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อ กิจกรรมศิลป์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

พัฒนาการเจริญเติบโต	ผลการประเมิน		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
พัฒนาการด้านสติปัญญา	4.13	0.57	มาก
พัฒนาการด้านอารมณ์	4.23	0.56	มาก
พัฒนาการด้านสังคม	3.73	0.58	มาก
พัฒนาการด้านร่างกาย	4.20	0.55	มาก
พัฒนาการด้านการรับรู้	4.30	0.65	มาก
พัฒนาการด้านสุนทรียภาพ	4.23	0.62	มาก
พัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์	4.43	0.50	มาก

จากการที่ 3 พบว่า ผู้ปกครองจำนวน 6 คน มีความพึงพอใจต่อ กิจกรรมศิลป์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก โดยคะแนนค่าเฉลี่ยที่สูงสุดคือ พัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.43 ($\bar{X} = 4.43$) ลำดับรองลงมาคือพัฒนาการการรับรู้มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.30 ($\bar{X} = 4.30$) ผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อ กิจกรรมศิลป์อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก [6] ซึ่งการฝึกความคิดสร้างสรรค์ เป็นหนึ่งในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กในการแก้ปัญหา ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ ความคิดหลากหลาย ความคิดแปลกใหม่ คิดคล่อง คิดวิเคริม คิดยืดหยุ่น และคิดละเมียดคลอโดยใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อสร้างความคิดหลากหลายโดยไม่มีการวิพากษิจารณ์ความคิดเพื่อให้มีความคิดสร้างสรรค์ที่สูงขึ้น

7. อภิปรายผล

การพัฒนา กิจกรรมศิลป์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้นั้น ควรเป็นกิจกรรมศิลปะที่เด็กได้ลงมือทำสร้างผลงานลงบนวัสดุ จัดประสบการณ์ในการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพร่างกาย ความแต่ต่างระหว่างบุคคล ใช้วัสดุ เครื่องไม้เครื่องมือที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวันที่เหมาะสมกับเด็กให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ และสอดคล้องกับความสามารถในการใช้ล้ำมเนื้อมือ หรือตามศักยภาพ จะต้องเป็นกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อนหรือมีหลักขั้นตอนมาก เพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จ่ายต่อการเข้าใจ และปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ช่วยพัฒนาการสื่อความหมาย เด็กจะมีแรงจูงใจให้พูดคุยในผลงานของตนเอง โดยเฉพาะเด็กที่ด้อยความสามารถ ที่ใช้การวัดภพมาแสดงความรู้สึกนึกคิด เสริมสร้างความคิดและจินตนาการ เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจที่จะทำให้เด็กได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ด้านต่างๆ อันได้แก่

ความคิดริเริ่ม ความคิดคิดล่องแคลว่า ความคิดยังดีที่สุด และความคิดจะอุดลอด ซึ่งสามารถส่งผลต่อการมีสมาธิในเด็กได้ เพราะใน การปฏิบัติกิจกรรมศิลปะต้องอาศัยความคิด ขั้นตอน ความตั้งใจเพื่อที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ เมื่อเด็กเกิดความภาคภูมิใจ ชอบในสิ่งที่ทำจึงส่งผลทำให้เด็กมี สมาธิจดจ่อ กับสิ่งที่ทำมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมทางศิลปะที่สร้างขึ้น ประกอบไปด้วย 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมวัด เส้นระยะสี กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมปั้นดินน้ำมัน กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมภาพพิมพ์เศวตดุ และกิจกรรมที่ 4 กิจกรรมการ ประดิษฐ์สิ่งของ ซึ่งในระหว่างการจัดกิจกรรมก็จำเป็นที่ จะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้อื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กที่มี ความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้วย ทั้งการเตรียมอุปกรณ์ให้ พร้อม สร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน ใช้คำพูดที่ยั่วย ห้ามยา สันและเข้าใจง่าย และต้องเป็นกิจกรรมที่สนุ้น ๆ ใช้เวลาแต่ละ กิจกรรมน้อย คือประมาณ 30 นาทีต่อ กิจกรรม ติดต่อ กัน 4 สัปดาห์ การสอนเริ่มจากการสาธิตขั้นตอน และอธิบาย ตามลำดับอย่างช้าๆ จนเด็กเข้าใจแล้วจึงเริ่มทำงาน และเมื่อ ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยก็ควรแบ่งหน้าที่ให้เด็ก รับผิดชอบในการทำความสะอาด ดูแลรักษาเก็บอุปกรณ์ เช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไปเพื่อสร้างทัศนคติที่เหมาะสม และ ให้เด็กได้รู้จักการดูแลช่วยเหลือตนเองด้วยกิจกรรมการวัด เส้นระยะสี การวัดภาพระยะสีและการต่อเติมภาพ โดย ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย การทำงานประสานกัน ระหว่างมือกับตา การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก การฝึกจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม เด็กนักเรียนปฏิบัติ ได้ดีในพัฒนาการเริ่ยบตีบโตสูงสุดคือด้านความคิด สร้างสรรค์ นักเรียนได้แสดงความคิดอย่างอิสระในการระบาย สี ละอุดลอด ตั้งใจ มุ่งมั่น การพัฒนาการเริ่ยบตีบโตต่ำสุด คือ ด้านสติปัญญา ซึ่งโดยสรุป กิจกรรมวัดเส้นระยะสีมี พัฒนาการหลังเรียนที่ดีขึ้นจากก่อนเรียน

จากการประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนและผู้ปกครอง พบว่า มีความพึงพอใจต่อภาระติดต่อที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้ดีขึ้น โดยเฉพาะพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ ที่เด็กจะได้จากการทำภาระติดต่อที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน อารมณ์ดี จิตแจ่มใส ภาระติดต่อเป็นตัวกระตุ้นพัฒนาการการเจริญเติบโตให้มีพัฒนาการที่ดีมากยิ่งขึ้น โดยพัฒนาการของเด็กสามารถดีขึ้นได้ เพราะเกิดจากการกระตุ้น และความเอาใจใส่ของผู้ปกครองและครูผู้สอน เพื่อให้เด็กสามารถมีพัฒนาการที่ดีขึ้นและสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในอนาคต

การศึกษาสามารถพัฒนาความรู้สึกสัมผัสดีดี ย่อมมีผลดีไปสู่การเรียนรู้โดยตรงด้วยความคิดและความเชื่อของทุกคนกีความรู้สึกและการมองเห็น จึงมีกิจกรรมศิลปะที่

เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางด้านอารมณ์ความรู้สึกอย่างเสรีภาพ และก็เชื่อมั่นว่า การส่งเสริมการแสดงออกในลักษณะนี้ย่อมสร้างเสริมให้เด็กเห็นคุณค่าอย่างกว้างขวาง ทั้งในแง่คุณค่าทางศิลปะ และคุณค่าทางด้านบุคลิกภาพ โดยเฉพาะทางด้านบุคลิกภาพนั้นเกี่ยวข้องกับความรู้สึกสัมผัสที่มีต่อสภาพแวดล้อมรอบด้านได้ [7] เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ที่มีความบกพร่องทางด้านการอ่าน การเขียน และการคำนวณทางคณิตศาสตร์สามารถพัฒนาให้มีศักยภาพใกล้เคียงกับเด็กปกติได้ เมื่อเด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธี โดยใช้ทักษะที่เหมาะสมกับช่วงวัยในการรับรู้ของเด็ก มีสิ่งร้าวที่เหมาะสม มีการให้แรงเสริมในเชิงบวก เช่น รางวัล คำชม การได้เล่น ขนม ดาว สิทธิพิเศษ การใช้กิจกรรมทางศิลปะ เป็นอีกแนวทางที่ผู้วิจัยได้พัฒนา กิจกรรมทางศิลปะไปใช้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ กิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญา อารมณ์ ร่างกาย การรับรู้ สังคม สุนทรียภาพ และความคิดสร้างสรรค์ และผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็ก ควรจัดกิจกรรมที่แปลกใหม่อยู่เสมอ และพัฒนาความมายากลขึ้นตามวัย เพื่อที่พัฒนาการด้านต่างๆจะได้สูงขึ้นตามวัยและสามารถอยู่ในสังคมได้

ข้อเสนอแนะ

1. การนำชุดกิจกรรมทางศิลปะเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เด็กไปใช้ผู้สอนควรจัดกิจกรรมและใช้เทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ควรเป็นกิจกรรมง่ายๆ สั้นๆ ใช้เวลาอ้อย บรรยายกาศสนุกสนาน น่าสนใจ และมีขั้นตอน ใช้คำพูดที่สั้น เข้าใจง่าย สอนให้เด็กมีวินัย ช่วยเหลือตนเองได้ มีสภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ที่พร้อมและเหมาะสม
2. เป็นแนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุง หรือพัฒนาชุดกิจกรรมทางศิลปะและพัฒนาการเรียนรู้เด็ก ในกิจกรรมประเภทนั้นๆ เช่น การประดิษฐ์ หรือการใช้อุปกรณ์ที่หลากหลายมากขึ้น
3. เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้เด็ก ให้ทางด้านสติปัญญา ทางด้านอารมณ์ ทางด้านสังคม ทางด้านการรับรู้ ทางด้านสุนทรียภาพ และทางด้านการสร้างสรรค์ในเด็ก ครูและผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรนำกิจกรรมทางศิลปะไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
4. การใช้กิจกรรมศิลปะประกอบการเล่นนิทาน ซึ่งถือเป็นวิธีหนึ่งเป็นเครื่องชักจูงให้เด็กเกิดการอยากรู้ หันสือ นิทานเป็นสิ่งที่เด็กเข้าถึงได้ง่าย กิจกรรมศิลปะประกอบการเล่นเรื่องราวนิทานถือว่าเหมาะสมกับเด็กนิทานบางชนิดยังให้ข้อคิดดีๆ ให้เด็กนำไปปฏิบัติตัวอีก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมทางศิลปะในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามผลของการจัดกิจกรรมทางศิลปะว่าส่งผลต่อการเจริญเติบโตด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านร่างกาย ด้านการรับรู้ ด้านสุนทรียภาพ และด้านการสร้างสรรค์อย่างถาวรหือไม่
- ศึกษาพัฒนาการเจริญเติบโตด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านร่างกาย ด้านการรับรู้ ด้านสุนทรียภาพ และด้านการสร้างสรรค์ ของเด็กที่มีความบกพร่องด้านอื่นๆ โดยใช้กิจกรรมทางศิลปะ
- ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมทางศิลปะให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในระดับอ่อนๆ ที่ต่างกันเพื่อเปรียบเทียบผลที่ได้
- ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการเจริญเติบโตด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านร่างกาย ด้านการรับรู้ ด้านสุนทรียภาพ และด้านการสร้างสรรค์ ด้วยวิธีอื่น ที่เหมาะสมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- นิษฐา วิเศษสาร. 2549. ความบกพร่องทางการเรียน. สารสารคุณศาสตร์อุตสาหกรรม, 10(1), น.45-47.
- Wisessathon, K. 2006. Learning Disability : LD., *Journal of Industrial Education*, 10 (1), p. 45-47.
- ปิยวรรณ อภินันทร์โรจน์. 2555. การศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นอนุบาลที่ 2 โรงเรียนนายกิจกรรมศิลป์ วัดอุดมราษฎร์ จังหวัดนนทบุรีกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประจำปี 2555.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549. คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศรีเรือน แก้วกจลา. 2556. จิตวิทยาเด็กและผู้ใหญ่ที่ (LD) สมาริสัน, ไฮเปอร์แอคทีฟ, ปัญญาลิศ. มีลักษณะพิเศษด้วยความสามารถทางการเรียน (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : หมอบัวบ้าน.
- Lowenfeld, V. and Brittain, W.L. 1987. *Creative and mental growth.* (5 th ed.)(N.P.) : New Macmillan.
- ศรีนภรณ์ ศรีวีไล. 2558. การพัฒนาชุดฝึกความคิดสร้างสรรค์วิชาศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. สารสารคุณศาสตร์อุตสาหกรรม, 14 (2), น.67-69.
- Srivilai, S. 2015. The development Training package on creative thinking in art subject for students in Prathom 6. *Journal of Industrial Education*, 14(2), p.67-69,
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2539. ศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: โอดี้นสโตร์.